

MAMLAKATIMIZDA HARBIY JURNALISTIKANING VUJUDGA KELISHI VA UNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Xusanova Laylo Jumaboy qizi
O'zbekiston jurnalistika va ommaviy
kommunikatsiyalar universiteti talabasi
O'zbekiston, Toshkent sh.

Annotatsiya: Bugungi shiddat bilan rivojlanib borayotgan zamonda jurnalistlarni o'z o'rnini topish va o'z aytar so'ziga ega bo'lishi oson ish emas. Negaki, jurnalistlarning ijod erkinligi, so'z erkinligi har doim ham o'ziga bog'liq emas. Bugungi kunda jurnalistlardan siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy sohalaridagi yangiliklarni kasbiy mahorat bilan bilan birgalikda chuqur idrok, teran fikr, ziyraklik va sergaklikni talab etadi. Bunda o'z navbatida jurnalist ixtisoslashuvi ham alohida o'ringa ega. Ushbu maqolada ham aynan jurnalist ixtisoslashuvi ya'ni harbiy jurnalistikaning mamlakatimizda vujudga kelishi va uning rivojlanish bosqichlari haqida to'xtalib o'tilgan.

Kalit so'zlar: harbiy jurnalistika, ziddiyat, xavsizlik, stringerlik, tezkorlik, harbiy soha, faoliyat

ВОЗНИКНОВЕНИЕ ВОЕННОЙ ЖУРНАЛИСТИКИ В НАШЕЙ СТРАНЕ И ЭТАПЫ ЕЕ РАЗВИТИЯ

Аннотация: В современную стремительно развивающуюся эпоху журналистам непросто найти свое место и сказать свое слово. Ведь свобода творчества и слова журналистов не всегда зависит от них. Сегодня новости в политической, социальной и экономической сферах требуют глубокого понимания, глубокого мышления, ума и бдительности, а также профессиональных навыков. Особое место в этом занимает журналистская специализация. В данной статье рассматривается возникновение журналистской специализации, то есть военной журналистики, в нашей стране, и этапы ее развития.

Ключевые слова: военная журналистика, конфликт, уязвимость, стрингер, оперативность, военная сфера, деятельность.

EMERGENCE OF MILITARY JOURNALISM IN OUR COUNTRY AND STAGES OF ITS DEVELOPMENT

Abstract: In today's rapidly developing era, it is not easy for journalists to find their place and have their say. After all, journalists' freedom of creativity and speech does not always depend on them. Today, news in the political, social and economic spheres requires deep understanding, deep thinking, intelligence and vigilance, along with professional skills. Journalist specialization has a special place in this. In this article, the emergence of journalistic specialization, i.e. military journalism in our country, and the stages of its development are discussed.

Key words: military journalism, conflict, vulnerability, stringer, promptness, militar sphere, activity

O'zbekistonda harbiy jurnalistikaning paydo bo'lishi va rivojlanishi ommaviy axborot vositalarining o'zgarib borayotgan manzarasini hamda uning harbiy va mudofaa bilan bog'liq masalalarga alohida e'tibor qaratishini aks ettiradi. O'zbekistonda harbiy jurnalistikaning rivojlanishi mudofaa va xavfsizlik bilan bog'liq masalalar bo'yicha to'g'ri va oshkora xabar berish muhimligi e'tirof etilishi bilan boshlandi. U kengroq ommaviy axborot vositalarida harbiy ishlar, milliy xavfsizlik va mudofaa bilan bog'liq siyosatlarni ixtisoslashtirilgan yoritish zarurligiga javoban paydo bo'ldi. "Chunki tarixdagi urush va janjallarni ular (tarixchilar) o'zlarining asarlarida bayon etib harbiy jurnalistika sohasiga poydevor qurib berishgan. Yillar, asrlar o'tgani sari ushbu soha ham kengayib o'zining yangi yutuqlari-yu yangi natijalarga erisha boshladi. Birgina o'tgan asrning o'zida ro'y bergan ikkinchi jahon urushi ushbu sohani rivojlanishiga katta turtki bo'ldi. Ushbu davrda jurnalistika ayniqsa harbiy jurnalistika juda ham rivojlandi. Ma'lumotlarga qaraganda ikkinchi jahon urushida 10 000dan ortiq harbiy jurnalistlar ham ishtirok etishgan. Afsuski ulardan 1500 nafari kasbini bajarish chog'ida qahramonlarcha halok bo'lgan. Harbiy jurnalist va suxandon Yuriy Borisovich Levitan Ulug' vatan urushi boshlanganini radio orqali xabar bergani uchun fashistlarning dushmani deb atalgan edi. Ushbu urushda Gitler boshchiligidagi armiya g'alaba qozonsa Levitanni qatl ettirishni va o'limidan oldin uning sohir ovozi yo'q qilish uchun og'zini qaynagan qo'rg'oshin bilan to'ldirish buyurilgan edi. Lekin ular bu ishni amalga oshirish uchun urushda g'alaba qozonishlari kerak edi. Ammo Levitan o'zining sohir ovozi bilan urushda SSSRning qo'li baland kelganini baralla aytdi. Ushbu urushni tugaganligi haqida Qodir Mahsumov ham o'zining eshittirishlarida xalqimizga

yetkazgan suhandonlardan biri edi. Ulug' vatan urushida xizmat ko'rsatgan harbiy jurnalistlarning nomlarini ko'p keltirishimiz mumkin. Undan tashqari harbiy jurnalistika sohani rivojlanishida harbiy nashrlar ham alohida o'ringa ega. Negaki dastlabki davrlarda televideniye taraqqiy etmagan paytlarda vaqtli nashrlar asosiy ko'priik vazifasini o'tagan. 1992-yil 24-iyun sanasida Mudofaa Vazirligi markaziy matbuot organining "VATANPARVAR" gazetasiga asos solinadi va gazetaning nashrlari O'zbekiston hududida bosilib qolgan respublikalarga ham shu yerdan tarqatilgan bo'lsa ham lekin ushbu gazetada birorta ham mahalliy kadrlar faoliyat olib bormaganligi tushunarsiz hol edi, albatta. O'ylashingiz mumkin, ushbu sohaning mutaxassislari bo'lmagandir, deb. Aslida mahalliy kadrlar ham, qiziquvchilar ham yetarli bo'lgan. Lekin bu davrda hali ham sho'ro hukumatining qoldiqlari bor edi. Yana bir asosiy sabablaridan biri bu beshta respublikani harbiy kuch - qudrat va shu kuch-qudratga asoslangan holda boshqarish organi ya'ni Turkiston Harbiy okrugi edi. Hattoki bizning yurtimiz mustaqillikka erishib to o'z armiyasini shakllantirib olguncha ham ular ma'lum sohalarda bizning ustimizdan hukmronliklarini davom etishdi. Ya'ni ular qaysidir ma'noda tekin tomoqqa aylanib qolishgan edi. Chunki bizning o'lkamiz ular uchun tekin ovqatlanish va hamyonlarini oson to'ldirish markazi edi. Nihoyat bizning birinchi prezidentimiz Islom Abdug'aniyevich Karimov ularning bu xunrezliklariga chek qo'ydi. To'g'ri ular bu xabarni osongina qabul qilishmadi. Prezidentimiz xizmat safaridan qaytgan vaqtda aeroportga Turkiston Harbiy okrugining generallari kutib olish uchun tashrif buyurishdi. Albatta ushbu kutib olish marosimining asl ma'nosi tahdid edi. Tahdid qilinmagan lekin kutib olish uchun yirik okrug generallarining chiqishi ochiqdan ochiq tahdid edi. So'z va ma'ruzalarsiz tahdid deyiladi. Tom ma'nodagi tekin tomoqlar yurtimizni tark etish paytida qurol – yarog'larni olib chiqib ketishga urina boshladilar, ammo I.A.Karimov ushbu noqonuniy ishlarga chek qo'yuvchi qonunni imzoladi. Natijada yurtimizdan hech qaysi qurol olib chiqib ketilmadi. So'ngra qoldiq Turkiston harbiy okrugining ham hukmronligiga barham berildi. Davlat organlarida tub aholining ham o'rni sezilarli oshdi. O'z navbatida jurnalistikaga sohasiga ham e'tibor oshdi. Matbuotga erkinlik berildi va harbiy jurnalistika sohasiga ham talab oshdi.¹ 2018 yil 28 noyabrda Qurolli Kuchlar akademiyasida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Xavfsizlik kengashining kengaytirilgan tarkibdagi yig'ilishi bo'lib o'tgandi. Unda Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan mutasaddilarga

¹ https://uz.wikipedia.org/wiki/Harbiy_jurnalistika

O‘zbekistonda harbiy jurnalistlarni tayyorlash bo‘yicha ko‘rsatma berilgan edi.² Natijada joriy 2019 yildan e‘tiboran O‘zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universitetida Harbiy jurnalistika yo‘nalishi ochildi. Mana 5 yildirki oliygohda bu yo‘nalish talabalari sohaning yetuk o‘qituvchi va professorlari tomonidan saboq olib kelmoqda. Harbiy jurnalistikaning rivojlanishi quyidagi bosqichlardan iborat:

1. Dastlabki bosqich - Harbiy ommaviy axborot vositalarini tashkil etish : Dastlabki bosqichlarda qurolli kuchlar, mudofaa siyosati va milliy xavfsizlik masalalari bilan bog‘liq yangiliklar va voqealarni yoritish uchun maxsus harbiy ommaviy axborot vositalari yoki tashkil etilgan ommaviy axborot vositalarida bo‘limlar paydo bo‘lishi mumkin. Ushbu nashrlar harbiy ishlarni chuqur yoritish va tahlil qilish, fuqarolik auditoriyasi va harbiy xizmatchilarga xizmat ko‘rsatishni maqsad qilgan.

2. O‘shish va kasbiylashuv: Soha kengaygani sari, harbiy jurnalistikaning professionallashuvi yanada yaqqol namoyon bo‘ldi. Ushbu bosqich mudofaa bilan bog‘liq reportajlar bo‘yicha tajribaga ega jurnalistlarni tayyorlash va rivojlantirishni o‘z ichiga oldi. Harbiy faoliyat, xalqaro munosabatlar va xavfsizlik muammolarini to‘g‘ri, xolis va chuqur yoritishni ta‘minlagan holda jurnalistik tamoyillarga rioya qilishga e‘tibor qaratildi.

3. Texnologik taraqqiyot va multimediali reportaj : Jurnalistika sohasidagi global tendentsiyalar bilan bir qatorda texnologiyaning rivojlanishi O‘zbekistonda harbiy jurnalistikaning rivojlanishiga ta‘sir qilgan bo‘lishi mumkin. Ushbu bosqichda multimedia hisobotlari, jumladan, harbiylar bilan bog‘liq voqealarni yetkazish uchun raqamli platformalar, video kontent va interaktiv mediadan foydalanish ko‘paygan bo‘lishi mumkin.

4. Ixtisoslashtirilgan yoritish va jamoatchilikni xabardor qilish : O‘zbekistonda harbiy jurnalistika keng ko‘lamli mavzularni, jumladan, harbiy modernizatsiya, tinchlikparvarlik sa‘y-harakatlari, xalqaro harbiy hamkorlik va milliy taraqqiyotdagi qurolli kuchlarning rolini yoritish uchun kengaytirilgan bo‘lishi mumkin. Shu bilan birga, mudofaa siyosati va davlat manfaatlarini himoya qilishda harbiylarning roli haqida aholining xabardorligi va tushunchasini oshirishga harakat qilingan bo‘lishi mumkin.

² <https://www.gazeta.uz/oz/2021/01/12/security-council/>

5. Dolzarb muammolar va mas'uliyat : O'zbekistonda harbiy jurnalistikaning uzluksiz rivojlanishi axloqiy me'yorlarga rioya qilgan holda milliy xavfsizlik hisobotlarini ta'minlash, shov-shuvlarga yo'l qo'ymaslik, milliy xavfsizlik va axborot sezgirligi bilan bog'liq muammolarni hal qilish kabi dolzarb muammolar bilan kurashishni o'z ichiga oladi.

Yuqorida qayd etilgan bosqichlar O'zbekistonda harbiy jurnalistika rivojining turli bosqichlari haqida keng tushuncha beradi, uning o'sishi, professionallashuvi va kengroq media maydonidagi o'rni o'zgarishini aks ettiradi.

O'zbekistonda harbiy sohani yoritishda jurnalist ixtisoslashuvi masalasi haqida gaplashish juda muhim mavzu hisoblanadi. Harbiy sohada jurnalistlikka qiziqish, belgilgan ko'nikmalar va xususiyatlarga ega bo'lish uchun juda muhimdir. Bu masalani ko'rib chiqamiz:

1. Maqsad va mazmuni: Harbiy sohada jurnalist bo'lib ishlash, voqealarni, hodisalarni, yutuqlarni va boshqa ma'lumotlarni to'plash, tarqatish va tarqatish uchun ko'tarilgan ko'nikmalarga ega bo'lishni talab qiladi. Jurnalistning harbiy sohada yoritish borasidagi maqsadi ko'p tomondan, maslahatlar va xususiyatlarni tekshirish, o'zgarishlarni o'rgatish va jamiyatni ma'lum qilishni o'z ichiga oladi.

2. Profesionalizm: Harbiy sohada jurnalistning ishtiyoq, tadqiqotchilik, tarjima qilish qobiliyati va dastlabki ko'rik bilan birga, muntazam o'rganish, ishlab chiqarish va tajribaga ega bo'lishi zarur. Jurnalistning harbiy sohada ishlash uchun ravon bo'lishi, voqealarni odobli tarzda taqdim etish, aniqligini saqlash va boshqalar bilan ishlashga tayyor bo'lishi kerak.

3. Agar jurnalistning harbiy sohada yoritish bo'yicha o'ziga xos bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi zarurdir. Jurnalist harbiy sohada turli xil subektlarga oid ma'lumotlarga, usullarga va jamiyatning muammolari va faoliyati haqida bilimga ega bo'lishi kerak. Harbiy jurnalistlar mudofaa, milliy xavfsizlik va qurolli kuchlar faoliyatini to'g'ri va chuqur yoritishda muhim rol o'ynaydi. Ular harbiy harakatlar, insonparvarlik missiyalari, mudofaa siyosati, harbiy xizmatchilarning fidoyiliklari va yutuqlari haqida ma'lumot va hikoyalarni yetkazib, harbiylar va jamoatchilik o'rtasida ko'prik bo'lib xizmat qiladi. Bu yerda ularning roli va mas'uliyatining bir nechta asosiy jihatlari mavjud:

1. Harbiy amaliyotlar to'g'risida reportaj : Harbiy jurnalistlar harbiy joylashuvlar, operatsiyalar va mashqlar to'g'risida xabar berish uchun mas'uldirlar. Ular harbiy harakatlar to'g'risida bevosita hisobot beradilar, ko'pincha harbiy qismlar bilan har xil vaziyatlarda harbiy xizmatchilarning tajribalarini qo'lga kiritishadi.

2. Mudofaa siyosati haqida ma'lumot : Ular milliy mudofaa siyosati, xavfsizlik strategiyalari va geosiyosiy landshaft haqida ma'lumot berib, jamoatchilikka harbiylar faoliyat yuritayotgan kengroq kontekstni tushunishga yordam beradi.

3. Harbiy-fuqarolik munosabatlari: Harbiy jurnalistlar qurolli kuchlar va jamoatchilik o'rtasidagi o'zaro tushunish tafovutini bartaraf etish maqsadida harbiylar va tinch aholi o'rtasidagi muloqotni osonlashtiradi. Ularda harbiylarning roli, muammolari va milliy xavfsizlik va mudofaaga qo'shgan hissasi tushuntiriladi.

4. Gumanitar sa'y-harakatlar va xalqaro missiyalar : Ular gumanitar missiyalarni, tinchlikparvar operatsiyalarni va harbiylarning xalqaro majburiyatlarini qamrab oladi. Ular o'zlarining hisobotlari orqali qurolli kuchlarning global barqarorlik va xavfsizlikka qo'shgan hissalarini ta'kidlaydilar.

5. Axloqiy hisobot va sezgirlik : Harbiy jurnalistlar o'z reportajlarida, ayniqsa, nozik harbiy ma'lumotlar bilan ishlashda axloqiy me'yorlarga amal qiladilar. Ular shaffoflik zarurati bilan operativ xavfsizlik va milliy mudofaa manfaatlarini himoya qilish zaruriyatini muvozanatlashtiradi.

6. Jamoatchilikning faolligi va oshkoraligi : Ular harbiylarning faoliyati, qarorlari va muammolari haqida jamoatchilik xabardorligini oshiradi va fuqarolarning yaxshi xabardor bo'lishiga hissa qo'shadi. Ular jasorat, fidoyilik va fidoyilik haqidagi hikoyalarni birinchi o'ringa olib chiqadi, qurolli kuchlarda xizmat qilayotgan shaxslarga bo'lgan hurmatni oshiradi.

7. Multimediali hikoyalar : Zamonaviy davrda harbiy jurnalistlar multimediali hikoya qilishning turli shakllaridan, jumladan, videoreportajlar, fotojurnalistika, podkastlar va interaktiv onlayn kontentdan foydalanadilar. Bu harbiy sohaga oid hikoyalarni yanada boy va chuqurroq taqdim etish imkonini beradi.

8. Operativ xavfsizlikni ta'minlash: Jamoatchilikni xabardor qilishda harbiy jurnalistlar operativ xavfsizlik chegaralarini diqqat bilan o'rganishlari va davom etayotgan harbiy amaliyotlar yoki milliy xavfsizlik manfaatlariga putur yetkazishi mumkin bo'lgan maxfiy ma'lumotlarni oshkor qilmasliklari kerak.

Xulosa qilib aytganda, harbiy jurnalistlar, harbiylar, hukumat va jamoatchilik o'rtasida muhim aloqa xodimlari bo'lib xizmat qiladi. Ularning hisobotlari milliy va xalqaro manfaatlarini himoya qilishda harbiylarning rolini tushunish, shaffoflikni ta'minlash alohida ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Н. Қосимова, Қ. Хидиров, А. Сафаров, Х.Саидов, Ю.Ортиқова, М.Исомиддинова, Н.Дўсимбетова, М.Абдурахманова, М. Саидова. Ихтисослашган журналистика IX жилд. Тошкент-2019, “O‘zbekiston” 784 бет
2. https://uz.wikipedia.org/wiki/Harbiy_jurnalistika
3. <https://www.gazeta.uz/oz/2021/01/12/security-council/>
4. А. Сафаров. Ҳарбий журналистика асослари. Тошкент-2022, “Muhр-Press”. 272 бет
5. Yulduz Ortiqova “Jurnalistikada kreativ fikrlash”, Toshkent 2021 : Mumtoz so‘z. 124 bet